МІЖРЕГІОНАЛЬНА АКАДЕМІЯ УПРАВЛІННЯ ПЕРСОНАЛОМ

МАУП

ПРОБЛЕМИ МОДЕРНІЗАЦІЇ УКРАЇНИ

Випуск 5

Матеріали
Звітної науково-практичної конференції науковців МАУП
“Соціальна практика та теоретико-методологічні
засади модернізації України
(політичні, юридичні, економічні та психологічні проблеми)”
м. Київ, МАУП, 30 листопада 2017 р.

Київ
ДП “Видавничий дім “Персонал”
2017

ББК 63.3(4УКР)я43
С76

Схвалено Вченою радою Міжрегіональної Академії управління персоналом (протокол № 12 від 25.10.17)

Редакційна колегія:
М. Н. Курко (голова), д-р юрид. наук, проф.;
М. Ф. Головатий (заступник голови), д-р політ. наук, проф.;
А. А. Ігнатченко (відповідальний редактор), канд. техн. наук;
І. П. Бідзюра, д-р політ. наук, проф.;
В. М. Воронін, д-р іст. наук;
В. І. Литвиненко, д-р юрид. наук, проф.;
Є. О. Романенко, д-р наук з держ. упр., проф.;
О. Л. Фещенко, канд. екон. наук, доц.;
Л. В. Янюк (виконавчий редактор).

Матеріали подано в авторській редакції.
Відповідальність за зміст та орфографію матеріалів несуть автори.

Проблеми модернізації України : [зб. наук. пр.] / МАУП. — К.: ДП "Видавничий дім "Персонал", 2008 —

С76 Вип. 5: Матеріали звітн. наук.-практ. конф. "Соціальна практика та теоретико-методологічні засади модернізації України (політичні, юридичні, економічні та психологічні проблеми)", 30 листопада 2017 р. / редкол. : М. Н. Курко (голова) [та ін.]. — 2017. — 352 с. : іл. — Бібліогр. у кінці ст.

У пропонованому збірнику подано тези доповідей учасників науково-практичних форумів МАУП, що відбувались у контексті загальноакадемічної Науково-практичної конференції "Соціальна практика та теоретико-методологічні засади модернізації України (політичні, юридичні, економічні та психологічні проблеми)" з проблематики широкого кола аспектів процесу системної модернізації України.

Для науковців, громадсько-політичних діячів, студентів, а також усіх, хто цікавиться розвитком Української держави і світовим досвідом проведення модернізаційних процесів.

ББК 63.3(4УКР)я43

© Міжрегіональна Академія управління персоналом (МАУП), 2017
© ДП "Видавничий дім "Персонал", 2017

Грутман Л. О.
Правова охорона знаків для товарів і послуг (торгівельних марок) в Україні *186*

Міхатуліна О. М.
Господарсько-правова відповідальність та адміністративно-господарські санкції до суб'єктів господарювання *189*

Невесенко Т. С.
Форми та методи, а також правовий режим валютного контролю в Україні — покращення фінансової політики *192*

Шашкова-Журавель І. О.
Розвиток універсальної міжнародно-правової системи захисту трудових прав моряків *196*

Медвідь Ф. М., Медвідь А. М., Чорний Е. В.
Правова доктрина як джерело (форма) права *199*

Козоріз В. С.
Правове регулювання іпотеки в господарській діяльності банків в Україні *202*

Мельниченко Я. Б.
Ціннісні основи права: сучасне прочитання *205*

Петенко А. М.
Державне регулювання зовнішньоекономічної діяльності *208*

Гуменюк І. В.
Форми господарсько-правової відповідальності *211*

Мойсеєнко Д. М.
Державне регулювання науково-технічної діяльності в Україні *214*

НАВЧАЛЬНО-НАУКОВИЙ ІНСТИТУТ МЕНЕДЖМЕНТУ, ЕКОНОМІКИ ТА ФІНАНСІВ

ВСЕУКРАЇНСЬКА НАУКОВО-ПРАКТИЧНА КОНФЕРЕНЦІЯ "Проблеми і перспективи соціально-економічного розвитку України в умовах європейської інтеграції"

Бойченко Е. Б., Васильчук Н. О.
Трудова мобільність як домінанта впливу на економічну систему *217*

Васильчук Н. О., Бойченко Е. Б.
Ретроспективний аспект формування жіночої зайнятості в Україні *221*

Буковинська М. П.
Формування соціальних технологій корпорацій *225*

Сафонова В. Є.
Нові форми взаємодії освіти і бізнесу в контексті європейської інтеграції *227*

Романова Л. В., Борзак К. В.
Удосконалення маркетингової товарної політики промислового підприємства на ринку електротехнічної продукції *230*

Романова Л. В., Пастух К. О.
Вдосконалення маркетингової стратегії підприємства на ринку металопластикових вікон *234*

Ф. М. МЕДВІДЬ
канд. філос. наук, д-р наук в галузі політол., ННІП МАУП

А. М. МЕДВІДЬ
д-р філос. в галузі політол.

Е. В. ЧОРНИЙ
здобувач, ННІП МАУП

ПРАВОВА ДОКТРИНА ЯК ДЖЕРЕЛО (ФОРМА) ПРАВА

Дослідження сутності правової доктрини як джерела (форми) права в умовах проведення правової реформи в Україні обумовлено розвитком сучасної національної правової системи України [10, 40–66]. Закріплення на конституційному рівні положення про те, що Україна є правовою державою передбачає загальну орієнтацію, спрямування, прагнення Української держави встановити "панування" (верховенство) права в усіх сферах суспільного життя. Правова доктрина, уособлюючи правові ідеї, концепції та принципи, вдосконалює чинне законодавство. У процесі застосування норм права, зокрема під час прийняття відповідного рішення, положення вироблені правовою доктриною безумовно враховуються, тим самим набуваючи якості джерела (форми) права [3, 6–9].

У процесі здійснення правової реформи в Україні виникає проблема ефективності правового регулювання. В останні роки простежується тенденція визнання правової доктрини як форми права поряд із аналогічним значенням правових звичаїв, судової практики та нормативно-правових договорів. Питання про надання тим чи іншим джерелам права визначальної якості, вирішується на основі аналізу специфічних правотворчих властивостей кожного [9, 774–843].

Теоретичний аналіз правової доктрини простежується в ряді досліджень, присвячених аналізу джерел права взагалі або окремих його різновидів у провідних вітчизняних правознавців М. І. Кагадія, О. М. Ковальчука, М. І. Козюбри, В. О. Котюка, М. В. Кармаліти, С. І. Максимова, Б. В. Малишева, Н. М. Пархоменко, О. В. Петришина, О. Ф. Скакун, В. Я. Тація, Р. Б. Тополевського, Д. Ю. Хорошковської та ін. Правова доктрина розглядається як джерело (форма) права, що містить систему основоположних поглядів правознавців на державно-правові явища, науково обґрунтовує соціально важливі проблеми з метою більш ефективного їх вирішення та визначає стратегічні перспективи правового розвитку держави. Питання дослідження суті правової доктрини є важливим як в теоретичному, так і практичному значенні. Вона актуальна для визначення правильного напрямку правової політики держави як у правовій, так і політичній сферах життєдіяльності суспільства. Розвиток сучасної загальної теорії джерел права на нових засадах є неможливим без визначення місця та ролі в ній правової доктрини. Підсилює теоретичне значення осмислення правової доктрини, на наш погляд, і перегляд панівної в юридичній науці радянських часів концепції, згідно якої фактично єдиним прийнятним джерелом права визнавався нормативно-правовий акт (закон), а категорія "система джерел права" заміщалася категорією "система законодавства". Суто позитивістський підхід до поняття

“джерело права” спрощував дану проблему і нівелював її значення для юридичної практики. Тривалі наукові суперечки відносно поняття та системи джерел права, відсутність нормативної бази, яка б встановлювала різновиди та чітку ієрархію джерел права в Україні, доводять про необхідність дослідження правотворчих факторів. Значення та місце правової доктрини в правовій системі нашої держави не визначені. Актуальність прийняття закону України про джерела (форми) права, на думку фахівців, необхідність якого визначається тривалий час як у наукових колах, так і в практичній діяльності законотворців, є беззаперечним і з точки зору визначення місця правової доктрини в системі джерел (форм) права [8, 317–331].

Категорія “доктрина” (лат. *doctrina* — вчення, наука) — вчення, наукова або філософська теорія, система теоретично обґрунтованих поглядів на суттєво важливі соціально-політичні, правові, моральні, релігійні, воєнні та інші питання. Доктрина виступає найбільш концептуалізованою формою існування ідеології, яка безпосередньо орієнтована на практичну дію, втілення в життя, дотримання в політиці і повсякденній поведінці [6, 75–110; 7, 219–229]. На відміну від ідеології, доктрина часто може існувати у вигляді конкретного документа, Здебільшого категорію “доктрина” вживають для позначення концептуальних засад політичної філософії і практичної політики (зовнішньополітична доктрина, військова доктрина, доктрина інформаційної безпеки України, стратегія національної безпеки України, концепція вдосконалення судівництва для утвердження справедливого суду в Україні відповідно до європейських стандартів та ін.). Доктриною також можна вважати певні сутнісні положення ідеологічної системи, за умов збереження яких вона зберігає свою самобутність і визначеність [9, 774–809].

Політична доктрина, як базова, на наш погляд, виступає основоположним принципом діяльності суб’єктів політичного процесу, заснованого на певній політичній ідеології. Вона відбиває бачення політичної системи, шляхів її розвитку функціонального призначення, засобів і методів розв’язання політичних проблем, вибору політичних пріоритетів. З її допомогою визначаються конкретні напрями здійснення політичної влади, змінюється характер політичних інститутів, ціннісні орієнтири і зміст політичних принципів, норм, фіксується зв’язок певних політичних ідей і політичних інтересів [4, 170–177; 5].

У національному праві роль доктрини залежить також і від особливостей правової системи і національної культури. Термін “доктрина” застосовується, на думку С. Василєва, в широкому плані: а) як учення, філософсько-правова теорія; б) як думки вчених-юристів із тих або інших питань, що стосується суті й змісту різних юридичних актів, із питань нормотворчості й правозастосування; в) як наукові праці найбільш авторитетних дослідників у сфері держави і права; г) у вигляді коментарів різних кодексів, окремих законів, “анотованих версій” (моделей) різних нормативно-правових актів [2, 29].

До характерних рис правової доктрини дослідники відносять: правова доктрина — це система уявлень (ідей) про право; Мета правової доктрини — забезпечення порядку у суспільних відносинах, вирішення юридичних казусів; суб’єктами, які створюють правову доктрину, виступають, як правило, вчені-юристи. У той же час доктрини, на відміну від наукових праць, можуть бути і не персоніфіковані. Вони можуть бути представлені школами, ідеями, але не особами У зв’язку із цим обґрунтованим є погляд на доктрину як на прийняту в науці думку; процес створення доктрини не підпорядкований будь-яким процесуальним нормам; наявність об’єктивної форми (письмове вираження); санкціонування правової доктрини державою (визнання обов’язковості правової доктрини державою, застосування правової доктри-

ни судовими та іншими юрисдикційними органами, вказівка на правову доктрину в законодавстві). Звідси правова доктрина може бути визначена як система уявлень (ідей) про право, що сформульована вченими-юристами з метою забезпечення порядку в суспільних відносинах і вирішення юридичних казусів, яка має письмове вираження і санкціонована державою [9, 774–887].

На авторитетну думку дослідників призначення правової доктрини виявляється: доктрина сприяє усуненню прогалин у праві, ліквідує суперечність правових норм; доктрина забезпечує тлумачення права відповідно до його букви і духу [1, 79]; правова доктрина як система уявлень і цінностей впливає на свідомість і волю всіх суб'єктів правової дійсності, починаючи з правотворців та осіб, які застосовують право, і закінчуючи суб'єктами правовідносин [2, 29]; правова доктрина, виступаючи частиною суспільної правосвідомості, відображає своєрідність національної правової культури і самобутність юридичного мислення [12, 8–11; 11, 262–294].

Отже, правова доктрина виступає значним чинником упорядкування суспільних відносин, оскільки усі її напрями відповідно до особливостей свого предмету є чутливими до реальних суспільних проблем. Важливість доктринальних розробок у теорії права підтверджується також і тим, що вони свідчать про сприйняття права, розуміння його сутності та змісту. У різних правових системах правова доктрина, незважаючи на всі відмінності історичного розвитку, наукових поглядів і стилів мислення, вирішує одні й ті ж юридичні проблеми.

Джерела

1. Бошно С. В. Доктрина как форма и источник права [Текст] / С. В. Бошно // Журнал Российского права. — 2003. — № 12.
2. Васильев А. А. Правовая доктрина как источник права: вопросы теории и истории [Текст]: монография / А. А. Васильев. — М.: Юрлитинформ, 2009. — 272 с.
3. Кармаліта М. Правова доктрина у романо-германській та англосаксонській правових сім'ях [Текст] / М. Кармаліта // Підприємництво, господарство і право. — 2010. — № 2. — С. 6–9.
4. Медвідь Ф. М. Політико-правова доктрина Івана Франка // Політичний менеджмент. — 2006. — № 6 (21). — С. 170–177.
5. Медвідь Ф. М. Пророк національного відродження. Політико-правова доктрина Тараса Шевченка // Юрид. Вісн. України. Загальнонаціональна правова газета. — 2014. — № 9 (974). — 1–7 березня.
6. Недюха М. П. Системний аналіз історичних типів європейської ідеології. — Ірпінь: Академія ДПС України, 2001. — 195 с.
7. Недюха М. П. Правова ідеологія українського суспільства: монографія / М. П. Недюха. — К.: МП "Леся", 2012. — 400 с.
8. Пархоменко Н. М. Джерела права: проблеми теорії та методології: монографія. — К.: Юридична думка, 2008. — 336 с.
9. Правова доктрина України : у 5 т. — Х. : Право, 2013. — Т. 1. Загальнотеоретична та історична юриспруденція / В. Я. Тацій, О. Д. Святоцький, С. І. Максимов та ін. ; за заг. ред. О. В. Петришина. — 976 с.
10. Правова система України: історія, стан та перспективи: у 5 т. — Х.: Право, 2008. — Т. 1. Методологічні та історико-теоретичні проблеми функціонування і розвитку правової системи України / за заг. ред. М. В. Цвіка, О. В. Петришина. — 728 с.
11. Рудакевич О. М. Національна політична культура: теорія, методологія, український досвід: монографія. — Тернопіль: ТНЕУ, вид-во "Економічна думка", 2010. — 456 с.
12. Сорокин В. В. Судебная практика или правовая доктрина [Текст] В. В. Сорокин // Арбитражный и гражданский процесс. — 2002. — № 8.